

סיפורי התמול הרחוק

מאת אב-קלמן בלאט

---שלושה עשר הסיפורים של בן-ציון יהושע שרונים כולם באווירה פולקלוריסטית של הווי ספרדי פיקאנטי המהול חושך ואור. סיפורים אלה הם יותר מראות של אקראי המתכסים בדוק של ערפל, כדי לציין תעלומה ושחזור שברי עבר, וכל כולם מעוגנים ברסיסי זיכרונות מימים עברו, בצל אתמולים רחוקים.

בסיפורים הללו טווה המחבר מציאויות תימהוניות כמו 'המשיח הרביעי', אשר מנותק מארץ הממשות הבונה עולמות, ומחריבן במחזי הגיגיו. "שרעפיו היו לו לכנפיים, עתים מתעלם משבר פסוק. כך הוא נישא בעולמות עליונים מבלי שהבחין בסובב אותו".

תיאור זה מציין ומאפיין את סיפורי בן-ציון יהושע. ביסוד הסיפורים הללו מתוארים הדי רשמים הנעדרים את עומק ההתרשמות המפרפרת. המחבר בונה הרבה על מסכת צבעונית מבעד מסך של מסתורין אוריינטאלי או סממנים מדומיינים החסרים את המימד החווייתי. אלה הם חיי רגע או הלכי נפש ליטראריים אשר טרם נצטללו כל צרכם. בן ציון יהושע מיטיב לצייר, אך בניינו הסיפורי עדיין רופף. זוהי אווירה בה מתגלה עיקר כישרונו של המחבר בכוח תיאורו, בלשונו ובצבעוניותו אשר הוא גדול מכוח סיפורו.

ירושלים של מטה

עירו של המחבר היא ירושלים של מטה, של ניחוח נרגילות וריחות קבאב וקהווה, של אנשים הקופאים על שרפריהם וחייהם רבודים הזיות. החיים מזעיפים פה את פניהם לבריות בסמטאות דלוחות והם הוזים בהקיץ. בן-ציון יהושע מתאר מציאות דלה אך הוא מתרפק על סיפורי 'פאטה מורגאנה' כאשר שתיקה כבדה ועגומה אופפת את הכל. קולות נערים נזופים וחכם 'מלקה' עולים בצד טעמי מקרא וניגון של סבא. השבת בסמטאות אלו הוא של ריחות וצלילים. ריח מטבחים וצלילים של מכתשים. קליפות חולין בצד מחלצות של שבת, של עדות ושבטי ישראל הדורים בסמיכות זה לזה והם בבחינת 'עם לבדד ישכון'. אין הם באים בברית נישואים זה עם זה ואינם אוכלים זה משחיתתו של זה, אין הם מתפללים בנוסחים שווים ואף ביום מותם אין הם חפצים להיקבר זה לצדו של זה". נשים בוכריות לבושות צבעונין וכרוז השכונה לבוש קפטן משי לבן. זוהי ירושלים של מטה הלוכשת נשמה יתירה כאשר אבות ובנים צועדים לבית הכנסת ובידיהם ענפי בשמים המדיפים בושמם למרחוק.

הסיפור 'המשיח הרביעי' שרוי בריאליה קטנה, אך גיבורו מתהלך בעולם קסום ונטול מעולם הדמיון. ביקש המחבר לשוות לנער משה הילה של מסתורין כי חטאי הדור הם

שהרגוהו. לעומת זה 'חכם חיים שומר בית החיים' הוא מונולוג חי המתאר שומר זקן המהלך בין מצבות, מפריח אבק, וחושף כתובות וחיי עבר של טמוני העפר. המצבות הכבדות אינן משיבות לשיחו של חכם חיים. אבל הוא מאזכר זכר מקובלים שכל ימיהם הסתופפו בארבע אמות של קבלה וסיגוף אשר דבריהם נכנסו כשמן לעצמות. אולם עכשיו בעוונותינו הרבים אין מי שיפתח שערי היכלות יקונן ויבקש רחמים... הוא מעלה פרשיות של שמחה ויגון, של יצרים ונעורים, ובוהן את הרעש הבא להטריד את לילותיו. סיפורי 'חכם שלום' שאובים מנוף ספרדי של הודאי והספק. הדברים קולחים ומספרים על מעללי גבורה כמנהג המזרח של אבו איברהים. סיפוריהם ססגוניים ברוח סיפורי עם של גרים ומומרים, המצוירים במכחול דשן, בימי שלטון הבריטי ובזמן המאורעות. גם דמותו של שלום ערבנג'י מתייחסת לאותו ז'נר קל של סיפור מעשה מאלף מטווה בלשון גמישה ומסולסלת, דבר דבור על אופניו, ועניינו חיי שוק והפלחים והמורד שהפך לאיש צבא וידע להגן על כבודו. זהו סיפורם של זקנים אשר זיקנתם רובצת על כתפיהם, והם מטיבים לספר ומפתיעים את חושינו באשר תאוות הסיפור בפיהם.----

'הצופה', א' באלול תשל"ב (11.8.72), עמ' 4.